

- гуманітарного профілю;
- соціально-економічного профілю.

Для загальноосвітнього профілю право може бути представлене окремим модульним курсом, для гуманітарного – самостійним курсом чи деякими курсами модульного типу, для соціально-економічного профілю – самостійним навчальним курсом чи декількома курсами модульного типу.

Перспективним підходом є також розробка курсів різного рівня складності, що забезпечують можливість вибору відповідного інтересам рівня вивчення права.

Програми правової освіти мають враховувати професійні навички, вік, соціальний статус, психологічні особливості тощо.

В пропедевтичному курсі основного значення набуває навчальний, а також практичний компоненти. Правові аспекти середовища та способу життя є на цьому етапі фоновою умовою розвитку правосвідомості.

Важливого значення у зв'язку з цим набуває категорія «інформаційно-правовий простір», яка, на наш погляд, об'єднує всі методи, шляхи, а головне форми, що містять правову інформацію. Безумовно, до інформаційно-правового простору належать не тільки соціальні мережі, а й монографічні видання, правова складова діяльності ЗМІ, ТБ-програми тощо.

Отже, можемо констатувати, що відповідний до вимог цивілізованого суспільства рівень правової освіти (а як результат – і правова «зрілість» суспільства) сьогодні є найважливішим чинником розвитку інститутів громадянського суспільства, удосконалення законотворення, законодавчої техніки, а також сприйняття права в умовах динамічних змін суспільних відносин.

1. Массовое сознание: колебание и прогресс // Зеркало недели. – 2012. – № 40 (88). – С. 14. 2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ТВФ «Перун», 2005. – С. 858. 3. *Оніщенко Н. М.* Нормотактика як складова державної правової політики // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 4 (126). – С. 37–43. 4. *Тарахонич Т. І.* Правове регулювання та реалізація прав і свобод людини та громадянина // Проблеми реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні. – К.: Юридична думка, 2007. – С. 149–166.

УДК 321.01

Н. М. ПАРХОМЕНКО,
доктор юридичних наук

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИХ ПРОБЛЕМ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ

У статті здійснено спробу окреслити основні загальнотеоретичні проблеми конституціоналізації національного правового порядку й визначити методологічні підходи

до їх вивчення. Аналіз конституціоналізації національного законодавства як одного із засобів забезпечення правопорядку і реалізації правоохоронної функції держави, а також регулятивної та охоронної функцій права дозволяє розглядати конституціоналізацію як складний процес, що має соціальну та нормативну природу й може бути досліджений у функціональному, інституційному і соціально-політичному контекстах. Це може бути здійснено на підставі інтегративного праворозуміння і використання комплексу принципів, методів та прийомів.

Ключові слова: конституціоналізація, правопорядок, методологія, інтегративна концепція праворозуміння, законодавство, конституційний суд.

Пархоменко Н. Н. Методологические подходы к исследованию общетеоретических проблем конституционализации национального правового порядка

В статье предпринята попытка очертить основные общетеоретические проблемы конституционализации национального правового порядка и определить методологические подходы к их изучению. Анализ конституционализации национального законодательства как одного из способов обеспечения правопорядка и реализации правоохранительной функции государства, а также регулятивной и охранительной функций права позволяет рассматривать конституционализацию как сложный процесс, который имеет социальную и нормативную природу и может быть исследован в функциональном, институциональном и общественно-политическом контекстах. Это возможно на основе интегративного правопонимания и использования комплекса принципов, приёмов и методов.

Ключевые слова: конституционализация, правопорядок, методология, интегративная концепция правопонимания, законодательство, конституционный суд.

Parkhomenko N.M. Methodological approaches to the study of general theoretical problems of constitutionalization of the national legal order

In the article an attempt was made to delineate basic theoretical problems of constitutionalization of the national legal order and identify methodological approaches to their study. Constitutionalization analysis of national legislation as a way of ensuring the rule of law and the judicial functions of the State, as well as regulatory and enforcement functions of the law makes it possible to examine how the complex process of constitutionalization, that has social and normative nature and can be researched in a functional, institutional and socio-political contexts. This can be done on the basis of legal thinking and integrative use of the set of principles, methods and techniques.

Key words: constitutionalization, the rule of law, methodology, integrative approach, the Constitutional court.

Одним із результатів функціонування будь-якої правової системи як такої, що складається із різних за сутністю і змістом елементів, є встановлення національного правопорядку.

Загальноприйнятим в юридичній науці й практиці державотворення і правотворення є підхід, згідно з яким національний правовий порядок розглядається як стан впорядкованості, узгодженості суспільних відносин, що існує на основі права в межах певної держави. Такий стан досягається за допомогою різних засобів, серед яких засадничими є юридичні, адже будь-яке складно організоване суспільство та сучасна держава можуть існувати за умови досконалого правового забезпечення. Відповідно одним із чинників, що впливає на зміст правопорядку, є соціальна сутність державної влади та зміст основного

закону. Саме сутність і зміст конституції визначає сутність і зміст національного законодавства. Від того, наскільки основні конституційні принципи і положення знайшли відображення у законодавстві, залежить ступінь ефективності правового регулювання суспільних відносин. Таким чином, проблема конституціоналізації національного законодавства лежить у площині забезпечення розвитку національного правопорядку.

Сутність конституціоналізації проявляється в тому, що конституція, насамперед, закріплює нормативну модель та юридичну конструкцію найважливіших суспільних відносин, тим самим визначає системні, структурні, функціональні та інші зв'язки між різними суспільними інститутами, завдяки яким забезпечується правопорядок. З іншого боку, завдяки втіленню змісту конституційних норм і принципів у законодавство відбувається його гармонізація, забезпечується стабільність та ефективність їх розвитку.

При цьому конституціоналізація законодавства безпосередньо залежить від змісту тих цінностей та принципів, що закладені у конституції та обумовлені особливостями національної правової системи. Як неодноразово зазначалося, в масовій суспільній свідомості України продовжують домінувати уявлення про право як знаряддя політики, інструмент примусу, зведену в закон волю якщо й не якогось окремого панівного класу, то принаймні панівної частини суспільства¹. Зміна такого ставлення до права і закону, а відповідно і конституції держави, передбачає проведення низки заходів, зокрема утвердження нових методологічних підходів до визначення права, правопорядку, з'ясування значення конституціоналізації законодавства для розвитку суспільних відносин. Пошук нових методологічних підходів має відбуватися із врахуванням взаємодії національного правопорядку із регіональним та міжнародним і відповідно – шляхів, методів і способів їх пізнання.

Важливість зазначеної проблематики актуалізує потребу глибшого з'ясування змісту цієї правової категорії та перспектив її подальшого розвитку. Розв'язання цього завдання лежить у межах філософії права, загальної теорії держави і права, конституційного права.

Насамперед необхідно зазначити, що комплексний підхід до з'ясування методологічних засад дослідження проблем конституціоналізації національного правопорядку передбачає плюралізм та додатковість наукових методологічних підходів, що зрештою дозволить сформулювати цілісне уявлення про досліджуваний предмет, а саме: глибше виявити природу правопорядку, його зміст, властивості, ознаки, шляхи формування та удосконалення, а також значення в суспільстві. Крім того, комплексний підхід до дослідження конституціоналізації національного законодавства передбачає одночасний аналіз розвитку конституційних положень у законодавстві, вплив рішень Конституційного Суду України на реалізацію положень Конституції України, а також міжнародного та європейського права на систему права України.

Методологія права на основі загальної наукової методології пропонує систему методів дослідження правових об'єктів, узагальнює теоретичні положення, що мають гносеологічне значення, а також включає в себе світосприйняття, світогляд дослідника². Співвідношення методології і методу може уявляти-

ся як діалектичне співвідношення цілого і частини, системи і елемента, загального і окремого. З огляду на залежність між предметом і методом дослідження необхідно зазначити, що будь-який предмет вимагає адекватного йому методу. Система методів, що використовується тією чи іншою теорією права, залежить насамперед від розуміння власного предмета. Різні розуміння природи права правовими теоріями і школами призводить до суперечливих та взаємовиключних рішень питання про методи юридичної науки.

В результаті тривалої наукової дискусії в теорії права сформувалось декілька наукових підходів до визначення сутності правопорядку. Зокрема, під правопорядком розуміють: систему правовідносин; стан урегульованості суспільних відносин на основі права та законності; стійкий правовий режим, який базується на основі права; стан правових відносин, зв'язків і урегульованість, впорядкованість, що засновані на праві і законності, атмосферу правового життя, що встановлюється на основі точного і повного здійснення розпоряджень правових норм всіма суб'єктами права³.

Загалом ідея правопорядку має універсальний характер і сумісна із будь-яким типом праворозуміння, хоча і має в рамках кожного з них специфічний зміст⁴. У даному контексті слід зазначити не про сумісність, а про можливість з'ясування сутності і змісту правопорядку.

У контексті природної концепції праворозуміння правопорядок розглядається як такий, що має витoki у природі людини і природі речей; серед принципів його побудови – моральність, справедливість, гуманізм. З позицій нормативізму правопорядок – це результат режиму законності, стійкості та стабільності правового регулювання. Конституція і закони, як форма виразу права, – інструмент або засіб забезпечення правопорядку. Соціологічна школа права визначає правопорядок як процес діяльності судових, адміністративних, законодавчих та інших органів державної влади щодо гармонізації інтересів суб'єктів суспільних відносин з погляду належної та необхідної поведінки.

Прибічники інтегративного праворозуміння вважають, що правопорядок закладається у правових нормах у процесі правотворчості, спирається на верховенство права та авторитет закону, встановлюється в результаті здійснення законності у правореалізаційній діяльності⁵.

Прапорядок складається на основі роботи складного механізму взаємодії державної волі, вираженої у виробленій під впливом громадянського суспільства правовій політиці, суспільно-легітимній ціннісно-нормативній системі, ефективній правозастосовній діяльності органів держави, її посадових осіб, існування певного рівня правосвідомості учасників правовідносин, чіткими діями і вчинками правові норми здійснюються, високого рівня правових та інших засобів, що забезпечують реалізацію прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб, стимулювання їх до належного виконання покладених на них юридичних обов'язків⁶.

Слід погодитись із А. Ф. Крижанівським у тому, що правовий порядок – це соціально-правове явище, яке виникає та існує як феномен і цінність, що необхідні саме суспільству, а тому формується в процесі функціонування механізму правового впливу на суспільну життєдіяльність. Правовий порядок є

свідченням, що у реальній поведінці суб'єктів права «матеріалізуються» правові приписи і «упредметнюються» правові ідеї, принципи та цінності⁷. Одним із проявів правопорядку є правомірна поведінка як результат виконання конституції та законів шляхом реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Аналіз конституціоналізації національного законодавства як одного із засобів забезпечення правопорядку та реалізації правоохоронної функції держави, а також регулятивної і охоронної функцій права, дозволяє розглядати конституціоналізацію як складний процес, що має соціальну й нормативну природу і може бути досліджений у функціональному, інституційному та соціально-політичному контекстах.

При цьому ключовим для з'ясування зазначеної проблематики є поняття права в різних співвідношеннях: право і конституція, право і правопорядок, право і закон, право, людина і правопорядок, коли ці категорії одна стосовно іншої можуть бути або метою, або ж засобом досягнення мети. Особливості мають місце і при розгляді права у широкому чи вузькому значенні, відповідно до широкого або ж вузького методологічного підходу до вивчення права. За умови використання вузького підходу, коли право отожднюється із законом, реалізація закону, в тому числі й конституції, приводить до встановлення правопорядку. Такий підхід формалізує проблематику формування і забезпечення правопорядку в суспільстві. За умови широкого підходу лише реалізація правового закону та конституції, в якій визнається принцип верховенства права, веде зрештою до встановлення правопорядку.

Конституціоналізація національного законодавства як правова діяльність спрямована на створення правопорядку шляхом забезпечення внутрішньої впорядкованості всієї системи законодавства, тобто є одним із чинників правопорядку. З іншого боку, правопорядок є одним із засобів (критеріїв) визначення стану та ефективності національного законодавства з огляду на реалізацію та розвиток норм Конституції України.

Зміни, що відбуваються в методології юридичної науки, насамперед, стосуються істотного розширення застосування так званого персонального (антропологічного) підходу і актуалізації використання практичного підходу, тобто інтерпретації та оцінки конституції і національного законодавства як інструментів, важелів, засобів задоволення потреб людини, соціальних спільнот, суспільства загалом.

При антропологічному підході людина стає центральним об'єктом загально-нотейоретичного правознавства, а її природно-правові властивості та закономірності державно-юридичного забезпечення перетворюються на найважливішу складову предмета цієї науки. Виходячи з того, що однією з функцій конституції є забезпечення впорядкування суспільних відносин з метою безконфліктної життєдіяльності суб'єктів суспільних відносин, врегулювання відносин між людьми та їх об'єднаннями, захист інтересів прав людини і громадянина, звернення науки до людини і цінностей, що з нею пов'язані, це зумовлює пряме закріплення в нормативно-правових актах пріоритету загально-людських цінностей над класовими, а також прийняття нормативно-правових

актів виходячи з потреби дбати про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя. Підтвердженням цього в Україні є зміст Декларації про державний суверенітет, Конституції України та чинного законодавства в Україні. Людина, відповідно до такого підходу, є вихідним пунктом будь-яких досліджень в юриспруденції, зокрема в теорії держави і права, і це вимагає активізації наукових досліджень у галузі прав людини. Антропологічний підхід – це методологічна основа для проведення наукових досліджень і розробки сучасної вітчизняної правової доктрини, шлях позбавлення науки від крайнощів догматизму і однобічного коментування норм законодавства. Право має сприяти забезпеченню правопорядку шляхом безперешкодної реалізації прав людини.

Важливим для вивчення проблем конституціоналізації національного законодавства і правопорядку є ціннісний підхід – своєрідний спосіб пізнання, який ґрунтується на необхідності отримання двох типів інформації про об'єкт: наукової та ціннісної⁸. Досягнення об'єктивної істини вимагає взаємозв'язку та взаємодоповнення наукового і ціннісного підходів, урахування під час реформування конституції та конституціоналізації законодавства, поряд з національними, загальнолюдських цінностей.

З іншого боку, використання цивілізаційного підходу та порівняльно-правового методу дає змогу дослідити процеси конституціоналізації правового порядку в межах західних та східних суспільств. У країнах із західними правовими традиціями конституціоналізація розглядається в контексті її антропологізації та індивідуалізації, у східному ж – у контексті етатизації та колективізму. Вивчення особливостей процесів конституціоналізації в країнах, що належать до різних правових сімей і перебувають на різних рівнях розвитку світової цивілізації, значно збагачує дослідження, виводить його на більш високий рівень узагальнення.

Дослідження проблем конституціоналізації національного правопорядку, як і будь-якої правової категорії, має відбуватися за допомогою фундаментальних принципів — вихідних ідей, положень, що характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії вчення, системи права⁹.

Відповідно дослідження проблем конституціоналізації національного правопорядку має базуватися на сукупності фундаментальних принципів, які разом утворюють певну систему. Зокрема, важливим принципом дослідження конституціоналізації національного законодавства є принцип обґрунтованості, застосування якого дає змогу аргументувати будь-яке твердження чи рішення (наприклад рішення чи висновок конституційного суду), яке має ґрунтуватись на певному фактичному матеріалі, який є об'єктивним. Об'єктивність у вивченні зазначених проблем передбачає насамперед зв'язок із розвитком системи державно-правових явищ, поєднання наукового і ціннісного підходів, надання пріоритету демократичним цінностям, які уособлюють сучасний рівень розвитку світової цивілізації.

З принципом об'єктивності нерозривно пов'язаний принцип історизму, який виходить «не просто з визнання змінюваності в часі, а власне з його роз-

витку, з переходом від одного стану до іншого». Тому будь-яке явище, факт можуть бути зрозумілі та правильно оцінені лише в умовах розгляду їх у генезисі та розвитку, в конкретних історичних умовах та зв'язках. Тільки при цьому конституціоналізація законодавства як історичне явище виступає у систематизованому вигляді.

Поза історичним контекстом, який пов'язує сучасний конституційний процес із тими процесами, які йому передували, так само як і з тими, що виникнуть на їх основі в перспективі, неможливо пізнати саму цю сучасність. Наукове дослідження правових явищ і процесів не може обмежити себе їх станом лише на даний момент існування, оскільки буде втрачено причинно-наслідковий зв'язок в історичному розвитку права.

Таким чином, в теоретичному дослідженні конституціоналізації має бути реалізовано принцип історизму, який орієнтує на розгляд будь-яких явищ у їх становленні й розвитку, в конкретно-історичних обставинах. Використання принципу історизму дозволяє простежити логіку змін змісту та сутності процесу конституціоналізації в контексті розвитку права і держави, еволюції правового регулювання, з'ясувати, під впливом яких соціально-економічних, політичних факторів з'являлись ті чи ті норми конституції та закони, рішення конституційного суду, який вплив це мало на зміст і розвиток держави та права в цілому, забезпечення прав і свобод громадян.

Будь-яке дослідження джерел права в своїй основі має виходити з єдності історичного і логічного. Без розуміння сутності конституціоналізації неможливе наукове висвітлення цього процесу, логічне визначає принципи підходу до історичного, оскільки дозволяє встановити початок цього процесу, відмежувати його від інших видів правової діяльності. Логічний підхід дозволяє за допомогою законів формальної логіки з'ясувати особливості дії окремих конституційних приписів, конституції в цілому, виявити зв'язки (неузгодженості) між конституцією та правовими актами, що існують в державі, і відповідно – проблеми правового регулювання.

Принцип всебічності дослідження передбачає пізнання якомога більшої кількості суттєвих характеристик конституціоналізації. Що більша кількість критеріїв аналізу застосовується, то вірогіднішими будуть висновки. Тому не можна зробити загальний висновок про ефективність певної конституційної норми на підставі лише однорідних показників (наприклад кількості статей законів та підзаконних актів, що розвивають те чи те положення конституції); абсолютизувати ту чи іншу норму конституції, спираючись на досвід однієї з країн, і робити узагальнюючі висновки. Всебічність дослідження досягається застосуванням усієї сукупності методів з метою отримання різноаспектних характеристик, використання знань, отриманих в інших галузях наукового знання.

Проведений аналіз принципів дослідження конституціоналізації законодавства дає змогу визначити їх особливе – фундаментальне значення та невід'ємну складову методології конституціоналізації. Окремо слід наголосити на можливості залучення дослідницьких засобів інших наук як необхідної умови розвитку будь-якої науки, в тому числі і юриспруденції. Необхідність

звернення до інших наук виникає в тих випадках, коли мети дослідження не може бути досягнуто власними методами.

Конституціоналізація законодавства – динамічне явище. Тому при його дослідженні важливо враховувати не лише його мету й завдання, але і їх реальне втілення на практиці. Наприклад, соціологія права виявляє наукові факти, що свідчать про дію законодавства в реальному житті, у регулюванні суспільних відносин, про здатність законодавчих приписів реалізовувати мету конституції, що закладена правотворчим органом, про сукупність соціальних факторів, що сприяють або суперечать виконанню конституцією свого призначення. Соціологія права, таким чином, доповнює наукові факти, що отримуються порівняльним правознавством, розширює емпіричний аналіз нормативних джерел вивченням їх дії в реальних, конкретних відносинах.

Результати використання соціологічних досліджень щодо з'ясування ефективності дії конституції або конституційних законів, їх відповідність міжнародним стандартам є важливим чинником у визначенні ефективності, механізму правового регулювання в цілому. Наявність такої інформації у науковців-теоретиків і практиків, після її відповідної фахової обробки, дозволяє зробити висновки про досліджуваний предмет – конституціоналізацію законодавства, узагальнення і пропозиції щодо підвищення ефективності цього процесу, визначити характер впливу рішень Конституційного Суду на розвиток законодавства.

Не менш важливе значення для дослідження конституціоналізації законодавства має з'ясування необхідних методів. Зокрема, використання діалектичного методу веде від менш глибокого до більш широкого і глибокого знання речей, до швидкого нагромадження теоретично і практично значущої інформації про соціальні процеси¹⁰. За допомогою діалектичного методу увага акцентується на виявленні особливостей і визначенні поняття конституції, конституціоналізму, конституціоналізації національного законодавства і правопорядку, а також взаємозумовленості та зв'язку між ними. Такі парні категорії діалектики, як форма і зміст, загальне і особливе, абстрактне і конкретне, кількість і якість, дають змогу всебічно дослідити зазначені категорії та поняття і зробити обґрунтовані висновки. Зокрема, окремого дослідження потребує співвідношення змісту і форми конституції, змісту і форми правопорядку та ін.

Конституціоналізація є складним процесом і тому має аналізуватися в єдності та протиставленні внутрішніх та зовнішніх проявів. З одного боку, це формально визначені послідовні етапи, а з іншого – динамічний вплив на чинну систему законодавства та суспільні відносини загалом.

У конституціоналізації національного законодавства можна виділити матеріальний, державно-владний, юридичний зміст. Матеріальний зміст – це закономірності процесу конституціоналізації, зумовлені об'єктивним розвитком суспільних відносин та необхідністю їх упорядкування, його взаємозв'язок з економічними, політичними, ідеологічними та іншими процесами. Державно-владний зміст є результатом діяльності держави щодо забезпечення реалізації інтересів всіх учасників правовідносин. Юридичний зміст конституціоналізації полягає у реалізації конституційних засад, що проявляється у:

поведінці суб'єктів суспільних відносин; відповідності суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів суспільних відносин; упорядкованості елементів цього процесу, зв'язків між ними. Внутрішнім проявом конституціоналізації є організація змісту цього процесу (внутрішньої структури), що передбачає оформлення.

Зміст і форми конституціоналізації перебувають у єдності, що зумовлює її ефективність. Форми конституціоналізації є більш рухомими і консервативними, а тому – стабільнішими та стійкими. При цьому форми конституціоналізації виражають її зміст, здійснюючи її формальну визначеність. Зокрема, процес конституціоналізації може відбуватися у формі прийняття законів, внесення змін і доповнень до чинних, реалізації рішень Конституційного Суду України.

За допомогою методу прогнозування шляхом аналізу правових актів та ефективності їх реалізації виникає можливість прогнозувати напрями формування, удосконалення конституціоналізації законодавств та правового порядку.

Використання зазначеної методології зрештою дає змогу визначити співвідношення між державним та конституційним правопорядком. Зокрема, необхідно враховувати, що не всі суспільні відносини вимагають правового регулювання та відображені в Конституції, яка може бути ефективною та неефективною, не всі положення Конституції реалізуються повною мірою.

Правопорядок і конституційний порядок відрізняються за своєю сутністю. Тому, аналізуючи конституційний порядок та правопорядок, необхідно враховувати соціальну сутність державної влади, форми організації, структуру й повноваження державних органів законодавчої, виконавчої та судової влади.

Конституціоналізація – державно-правове явище, що виникає виключно з волі органів державної влади. Саме органи державної влади розробляють і приймають конституцію, конституційні закони та інші нормативно-правові акти і джерела права у формально-юридичному розумінні, здійснюють заходи щодо їх реалізації, тлумачення, охорони і захисту. Тому конституціоналізація законодавства – один із напрямів діяльності держави, спрямованих на реалізацію її завдань. У правопорядку конституція через законодавство, правосвідомість, принципи права, правореалізацію трансформується в поведінку суб'єктів суспільних відносин, визначаючи стан правопорядку і напрями суспільного розвитку.

Таким чином, комплексне використання зазначеного методологічного інструментарію дозволяє розглядати правопорядок як результат конституціоналізації, яка надає йому певних властивостей. З іншого боку, саме в конституції та законодавстві визначаються основні засади правопорядку та питання, що пов'язані з його формуванням, функціонуванням та підтриманням (коло відносин, суб'єктів, методи і процедури регулювання, зв'язки та ін.).

1. *Козюбра М.* Право як явище культури // *Право і культура: теорія і практика* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 травня 1997 р.). – К., 1997. – С. 29.
2. *Керимов Д. А.* Методологія права (предмет, функції, проблеми філософії права). – М. : Аванта+, 2001. – С. 21.
3. *Алексеев С. С.* Право: азбука – теорія – філософія: Опыт

комплексного дослідження. – М. : Статут, 1999. – С. 38–39. 4. *Клевцов С. В.* Идея правопорядка в юридической теории : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история политических и правовых учений». – М., 2008. – С. 10. 5. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права (Енциклопедичний курс). – С. 725. 6. *Крижанівський А. Ф.* Правовий порядок в Україні: витоки, концептуальні засади, інфраструктура : монографія. – Одеса : Фенікс, 2009. – С. 101. 7. Там само. – С. 102. 8. *Поляков А. В.* Общая теория права. – СПб., 2004. – С. 324–385. 9. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998–2004. – Т. 5: П–С. – 2003. – С. 110–111. 10. *Керимов Д. А.* Методология права. – М., 2000. – С. 146.

УДК 340.1

Т. І. ТАРАХОНИЧ,
кандидат юридичних наук

ФУНКЦІЇ СИСТЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ, ВИДИ

У статті розглядаються різні підходи до розуміння сутності категорії «функції системи правового регулювання», визначається їх місце та роль в теорії правового регулювання, аналізуються особливості функцій правового регулювання, звернено увагу на основні їх різновиди.

Ключові слова: дія права, система правового регулювання, правове регулювання, функції системи правового регулювання, види функцій правового регулювання.

Тарахонич Т. И. **Функции системы правового регулирования: понятие, особенности, виды.**

В статье рассматриваются различные подходы к пониманию сущности категории «функции системы правового регулирования», определяется место и роль функций системы правового регулирования в теории правового регулирования, анализируются их особенности, обращается внимание на основные функции правового регулирования.

Ключевые слова: действие права, система правового регулирования, правовое регулирование, функции системы правового регулирования, виды функций правового регулирования.

Tarakhonich Tetiana. **Functions of the system of the legal regulation: concept, peculiarities, types.**

In the article here author has analyzed different approaches to understanding of the essence of the category «functions of the system of the legal regulation» and its position have been defined in the theory of the legal regulation and it's peculiarities have been analyzed as well as types of functions of legal regulation.

Key words: action of the law, system of legal regulation, legal regulation, functions of the system of legal regulation, types of functions of legal regulation.

З проголошенням України соціальною, демократичною, правовою державою, реалізацією ідеї проведення конституційної реформи, створення ефективної правової системи відбувається активізація зусиль щодо дослідження ролі права як головного знаряддя соціальних перетворень, ефективного засобу впо-